

حقوق شهروندی در جامعه اسلامی

(از دیدگاه مختلف)

مؤلف:

سکائیل بخش

سرشناسه: ، بخشی مشهد لو ، میکائیل ، ۱۳۵۵
عنوان و نام پدیدآور: حقوق شهروندی در جامعه اسلامی (از دیدگاه مختلف)

مشخصات نشر: البرز، کرج، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۱۶۹ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۱-۰۸۹-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: حقوق مدنی - جنبه های مذهبی - اسلام حقوق مدنی - ایران

Civil rights Religious aspects-Islam - Civil rights Iran - Civil rights

رده بندی یوبیر: ۳۲۳

رده بندی گره: ۷۱۳۹۷/ح س ب/ج۵۷۱

شماره کتابشناسی: ۵۲۳۵۸۴۱

نام کتاب: حقوق شهروندی در جامعه اسلامی (از دیدگاه مختلف)

نام انتشارات: ملرد

مؤلف: میکائیل بخشی مشب له

صفحه آرا: رزیتا اکبری

طراح جلد: فاطمه پور امیری

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۱-۰۸۹-۷ ISBN:

چاپ: موسسه فرهنگی هنری روزنه روجیم roza.en.rojim@gmail.com

آدرس انتشارات: البرز، کرج، ۰۹۱۲۵۶۴۸۸۰۲ - ۰۲۶۳۲۵۶۷۵۶۷

دفتر پخش مرکزی البرز: کرج، چهارراه کارخانه قند، میدان شهید فهمیده

Nashr.melerd@gmail.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰.....	پیشگفتار.....
۱۳.....	فصل اول : کلیات و تعاریف.....
۱۴.....	مبحث اول :مرور اجالی بر مفاهیم و کلیات.....
۱۴.....	مقدمه.....
۱۶.....	مبانی نظری.....
۱۸.....	مفهوم حق.....
۱۹.....	قلمرو حق.....
۲۰.....	مبحث دوم : حقوق شهروندی و حقوق بشر.....
۲۰.....	حقوق شهروندی.....
۲۱.....	حقوق بشر.....
۲۱.....	شباهت و تفاوت حقوق شهروندی و حقوق بشر.....
۲۱.....	۱- شباهت.....
۲۲.....	۲- تفاوت.....
۲۸.....	فصل دوم : حقوق شهروندی در ایران.....
۲۹.....	مفهوم شهروندی.....
۳۲.....	ایده حقوق شهروندی.....
۳۴.....	مبانی حقوق شهروندی.....
۳۵.....	شهروند جهانی.....
۳۶.....	حقوق شهروندی در ایران قبل از انقلاب.....
۳۸.....	حقوق شهروندی در ایران پس از انقلاب.....
۴۱.....	فصل سوم : حقوق شهروندی از دیدگاه اسلام و قرآن.....

۴۲	۱ - عدالت و برابری
۴۶	۲ - برابری انسانها
۴۹	۳ - حق دادخواهی
۵۰	۴ - کرامت انسانی
۵۱	۵ - حق حیات
۵۲	۶ - حق آزادی
۵۴	۷ - حق امنیت
۵۴	۸ - عده بیضا
۵۵	۹ - حق آموزش و تخصص
۵۷	فصل چهارم: منابع حقوق شهروندی در اسلام
۵۸	قرآن
۶۳	سنت
۶۵	اجماع
۶۶	عقل
۶۷	فصل پنجم: حقوق شهروندی از دیدگاه پیامبر اکرم (ص)
۶۸	ترویج حقوق شهروندی
۷۰	مساوات
۷۲	حق تعیین سرنوشت و مشارکت اجتماعی
۷۳	حقوق شهروندی اقلیت ها
۷۵	رعایت حقوق مردان و زنان در سیره پیامبر (ص)
۷۷	امنیت اجتماعی
۷۹	آزادی بیان و عقیده
۸۰	حق برخورداری از کسب و کار و مالکیت مشروع
۸۲	فصل ششم: حقوق شهروندی از دیدگاه ائمه اطهار (ع)
۸۳	مبحث اول: حقوق شهروندی از دیدگاه امام علی (ع)

۸۳	جامعه و عدالت .....
۸۵	خدمت به مردم .....
۸۷	محبت به مردم .....
۸۸	حقوق رعیت .....
۸۹	مبحث دوم: حقوق شهروندی در رساله حقوق امام سجاد (ع) .....
۸۹	حق همسایه .....
۹۰	حق دوستان .....
۹۱	حق شراکت .....
۹۲	حق غیرمسلمان .....
۹۴	فصل هفتم: حقوق شهروندی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری .....
۹۵	گفتار اول: حقوق شهروندی از دیدگاه امام خمینی (ره) .....
۹۵	جوانان .....
۹۶	منع تبعیض .....
۹۶	ارزش زن .....
۹۷	فرصتهای برابر آموزشی .....
۹۸	انتخابات .....
۱۰۰	توصیه به دولتمردان .....
۱۰۱	گفتار دوم: حقوق شهروندی از دیدگاه مقام معظم رهبری .....
۱۰۳	فصل هشتم: حقوق شهروندی از نگاه قوانین بین المللی و داخلی .....
۱۰۴	الف) قوانین بین المللی .....
۱۰۴	اعلامیه حقوق بشر اسلامی .....
۱۱۳	۲- سایر اسناد بین المللی در زمینه حقوق بشر .....
۱۱۵	ب) قوانین داخلی .....
۱۱۵	۱- قانون اساسی .....
۱۱۵	الف- اصل برائت .....

- ۱۱۶.....ب-حق مصونیت از رفتار غیر انسانی .....
- ۱۱۸.....ج)احترام به حقوق معلولین .....
- ۱۲۹.....۲-قانون مجازات اسلامی .....
- ۱۳۱.....الف-منع دشنام و ناسزاگویی .....
- ۱۳۱.....ب -منع اهانت .....
- ۱۳۲.....ج-منع تهمت .....
- ۱۳۳.....۳- قانون آیین دادرسی کیفری .....
- ۱۳۴.....۴- قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی .....
- ۱۳۸.....فصل نهم، الزامات احادیسی حقوق شهروندی .....
- ۱۳۹.....تأمین امنیت جانم .....
- ۱۳۹.....امنیت قومیت ها .....
- ۱۴۰.....امنیت اقتصادی و مالی .....
- ۱۴۱.....امنیت اجتماعی و روانی .....
- ۱۴۲.....نظم اجتماعی در تولید امنیت .....
- ۱۴۳.....امنیت حقوق شهروندی در محیط زندگی .....
- ۱۴۶.....۱-حریم خصوصی مسکن .....
- ۱۴۸.....۲- حریم خصوصی خودرو .....
- ۱۴۹.....۳- حریم خصوصی جسمانی .....
- ۱۵۰.....۴-حریم خصوصی مربوط به اطلاعات،و ارتباطات .....
- ۱۵۴.....فصل دهم:پیشنهادهای در راستای حفظ و صیانت از حقوق شهروندی .....
- ۱۵۵.....ویژگی یک شهروند خوب و مفید .....
- ۱۵۸.....پیشنهاد جهت ارتقاء جایگاه حقوق شهروندی در جامعه .....
- ۱.....منابع و مأخذ: .....

پیشگفتار

حقوق شهروندی متشکل از مجموعه‌ای از حقوق و امتیازاتی است که در داخل مرزهای یک کشور بر عموم شهروندان آن اعطا و اعمال می‌شود، حقوقی همچون کرامت انسان‌ها، برابری، منع تبعیض، و برخورداری از امتیازات و حقوق یکسان بر افراد انسانی ساکن در یک محدوده جغرافیایی. فارغ از هر گونه مذهب، قوم، و زبان بایستی عینیت و حاکمیت یافته را حقوق شهروندی می‌گویند. قدمت این نهاد حقوقی در الواح و متون حقوقی و قانونی و دکتترین به سده بی‌اخیر بر می‌گردد و تا چندی پیش از حقوق مدنی متمایز نبوده و جزئی از آن به حساب می‌آمد. تا اینکه با پیشرفت جوامع و تداخل هر چه بیشتر حقوق و تکالیف اجتماعی نیاز به رستاد مجزا تحت عنوان حقوق شهروندی و حفظ آزادی‌های مشروع بیش از پیش محسوس شد.

از طرفی حقوق بشر و یا آنچه تحت عنوان حقوق طبیعی یا الهی انسان در نزد اندیشمندان فلسفه و حقوق مورد مطالعه قرار می‌گیرد قدمت بسیار دایره‌دار دارد. منتها مقصود از حقوق بشر حقوقی است که فارغ از ممیزات ظاهری و فرهنگی انسان و هر آنچه به انسان به ما هو تعلق می‌گیرد را شامل می‌شود.

این قواعد آرمانی مقید به زمان و مکان خاصی نبوده و در تمامی اعصار جزء امتیازات لاینفک بشر می‌باشد. از این منظر می‌توان گفت رابطه قواعد حقوق بشری نسبت به حقوق شهروندی عموم و خصوص مطلق است. به عبارتی حقوق بشر عصاره حقوق مورد قبول تمدن‌های بشری است و در قالب اعلامیه جهانی حقوق بشر، حقوق بشر اتحادیه

اروپا و یا حقوق بشر کشورهای اسلامی و امثال آن تدوین یافته و بر تمامی ملل و افراد انسانی، داخل و خارج مرزهای حاکمیت دارد. این حقوق اعم از حقوق شهروندی است که در داخل یک مرز سرزمینی و بر ساکنین آن اعمال می‌گردد و در آن تکالیف و حقوق یکایک شهروندان در برخورداری از مواهب و امتیازات از لحاظ سیاسی، اداری، مدنی، فرهنگی، مذهبی، اعتقادی و ... در راستای کمال همزیستی مسالمت آمیز مورد توجه خاص قرار می‌گیرد.

همین تحلیل و مبانی در تفکیک و امتیاز حقوق بشر و حقوق شهروندی از منظر اسلام به وحدت ملاک بیان شده است. چه، حقوق و امتیازات بشری از منظر اسلام صادق بر کلیه افراد مسلمان فارغ از هر حاکمیت سیاسی و فرق مذاهب متعدد اسلامی است. اما حقوق شهروندی اسلام به شهروندان یک حاکمیت سیاسی اسلامی عینیت می‌یابد که در آن ممکن است شهروندان مسلمان و غیر مسلمان در کنار هم زندگی کنند. لزوم تدوین و اعلامیه قانونی حقوق شهروندی اسلامی که در این کتاب به آن پرداختیم و سازکارهای اجرایی آن را در دستگاههای مجری قانون مورد بحث قرار می‌دادیم بر همزیستی هر چه بیشتر عامه شهروندان صحه می‌گذارد.

توصیه و رعایت حقوق شهروندان تحت حاکمیت حکومت اسلامی مورد تاکید قرآن به عنوان اولین و موثق ترین منبع اسلامی بوده است و از عهد حضرت رسول (ص) همواره مورد سیره و عمل آن حضرت بوده و در رعایت حقوق شهروندان غیر مسلمان، یهودی، نصرانی به عنوان اهل ذمه و اسراء و بردگان بوده است و در حکومت هرچند کوتاه امیر مومنان علی (ع) علاوه بر آن، شاهد توجهات ویژه به ضعفاء، فقرا و مخالفین بوده ایم و در

کتاب سراسر هدایت و نورانیت آن حضرت (نهج البلاغه) و مکاتبات آن حضرت با امراء از جمله نامه مالک اشتر وسعت نظر و توصیه‌های اجرایی حقوق شهروندان را ملاحظه می‌نماییم. این مهم در سیره سایر بزرگان دینی و در صحیفه سجادیه و رساله حقوق امام سجاد(ع) و دیگر ائمه اطهار (ع) و در روایات و احادیث متعدد نیز مورد تاکید و عمل بوده است. در کلام و دستورات حکومتی امام راحل(ره) و مقام معظم رهبری رعایت حقوق شهروندی در سراسر ارجح دستور العمل‌ها بوده است.

میکائیل بخشی (گرمی - اردبیل)